

GRUNDLÓG TIL NÚTÍÐINA ELLA GAMALT HEIMASTÝRI

ROK HEVUR VERIÐ UM **STJÓRNARSKIPANINA**, OG SUMMI **HARMAST** UM **ROKIÐ**. MEN **ROKIÐ** ER IKKI **TRUPULLEIKIN**. TRUPULLEIKIN ER, AT SUMMI **VILJA** HAVA **FØROYA** FÓLK AT **SAMTYKKJA** TA AVMARKANDI **HEIMASTÝRISLÓGINA** 63 ÁR EFTIR, AT EIN **LØGTINGSMEIRILUTI** SAMTYKTI **HANA**. HETTA ER SO **BAKSTREMBANDI** HUGSAN, AT **SLEPST** IKKI UNÐAN **HEIMASTÝRINUM** Í STJÓRNARSKIPANINI, VERÐUR **ONGIN SEMJA**. NEYÐUGT ER AT **NÝTULKA** VIÐURSKIFTINI VIÐ **DANMARK**, EINS OG **HANS PAULI STRØM** MÆLTI TIL Á **GRUNDLÓGARRÁÐSTEVNUNI** Í 2003

KRONIKK

Uni Arge
ua@socialurin.fo

»Vissuliga hevur fólkaatkvøðan týðning fyrri okkara rættarstöðu. Men tey, sum atkvøddu í 1946, eru deyð. Meirilutin av teimum deyðu var fyrri órættvísi, tá hann ikki fekk sín vilja. Men tey deyðu kunnu ikki ráða yvir teimum livandi. Nú mugu vit ásanna tann veruleika, at løgtingið hevur sett heimastýrisskipanina í verk, og at føroyingar í verki hava góðtikið hana í 63 ár. Tí er henda skipan demokratiskt legitim, hóast okkum ikki dámar hana, og hóast hon ikki er í samsvari við úrslitið av fólkaatkvøðuni í '46.«

Við hesi heilsan fór Sjúrdur Skaale fyrri viku síðan burtur úr Tjóðveldinum. Slitið millum hann og flokkin var úrslit av eini langari togtogan í stjórnarskipanarnevndini, har togast hevur verið um, hvat skal standa í formælinum til lógina. Áðrenn hann fór, stóð hetta í formælinum: »Stjórnarskipanin virðir teir stjórnarrættarligu sáttmálar og avtalur, sum eru í gildi, tá hon verður sett í verk, men staðfestir, at føroyskir myndugleikar hava fullan rætt til at siga hesar upp og taka við málsræðinum.«

Hetta var eftir øllum at døma tað, sum

gamli sambandsvongurin í føroyskum politikki skrivaði í uppskotið, men sum gamli fullveldisvongurin ikki kundi góðtaka og tí atkvøddi málið aftur í nevnd. Hvat merkir hesin setningurin? At Føroyar eru undir donsku grundlógini og heimastýrislógini, ið sambært donskum myndugleikum einans er ein lóg undir grundlógini, og at Føroyar tí, hvussu víkur og vendir, eru partur av donsku ríkiseindini? Tað heldur Tjóðveldi, at setningurin merkir.

Í lesarabrævi, áðrenn Sjúrdur Skaale fór úr Tjóðveldi, skrivaði formaðurin í flokkinum, Hogni Hoydal, hvat hann heldur hendir, um nógv umrødda orðingin verður samtykt: »Í besta føri kann tað elva til sama eljustrið um tulkningar og rættarstöðu føroyinga sum tjóð. Í ringasta føri kann tað elva til, at danska grundlógin, heimastýrislógin, yvirtøkulógin og aðrar lógir verða tulkadar at verða samtyktar av fólkinum og til at hava hægri rættargildi enn okkara eigna stjórnarskipan.«

Fjas, helt Sjúrdur Skaale og gjørdi greitt, at tey, sum atkvøddu í 1946, eru deyð, hóast fleiri teirra framvegis liva væl, og mælti til, at føroyingar nú skulu ganga undir heimastýrislógina á fólkaatkvøðu, hóast Føroya fólk ongantíð hevur samtykt hesa lóg. Grundgevingin um, at øll eru deyð, sum at-

kvøddu í 1946, tóktist ikki sørt løgin. Tey, sum samtyktu donsku grundlógina í 1850, eru ið hvussu er deyð. Skal tann lógin so ikki virðast í Danmark?

Ella tak teir, sum orðaðu amerikonsku grundlógina í 1776. Teir hava vissuliga verið deyðir leingi, men hevur tað fingið amerikanarar at avskriva útsagnirnar, rættindini og meginreglurnar í grundlógini, bara tí teir amerikanarar, sum liva nú, skulu ráða øllumuttan fyrilit fyrri samtyktum í fortíðini? Tað hevði sjálvandi ongantíð hent, og hóast kjakið um Føroya stöðu móttvegis donsku grundlógini og heimastýrislógini kann tykjast formalistiskt, so hevur tað stóran tjóðarrættarligan týðning.

Ongantíð samtykt skipanir

Tá grundlógin varð sett í gildi í 1850, varð ongin føroyingur spurður um nakað, og føroyingar hava tí ongantíð formliga sagt, at teir gingu undir grundlógina. Við hesum í huga kunnu føroyingar altíð siga, at teir frá upphavi eru frælsir. Tá danska stjórnin í 1946 vildi hava føroyingar at taka stöðu til, hvat teir vildu, royndi hon í fyrstu grein í stjórnaruppskotinum at fáa føroyingar at ganga undir grundlógina. Føroyingar noktaðu at gera hetta og valdu hin móguleikan, loysing, í staðin.

Sum vera man tulkaði sjálvstýris-

vongurin í Føroyum hetta sum ein stórsigur og eina meirilutaútsøgn um, at føroyingar ikki einans noktaðu at fara undir grundlógina, tvs. ríkiseindina, men at eisini loysingin skuldi setast í verk. Føroyar skuldu í verki skipast sum sjálvstøðugt land. Tá hetta ikki hendi, tí kongur eftir fólkaatkvøðuna í 1946 uppløysti løgtingið, varð tað millum fullveldissinnað tulkað sum grovur órættur ímóti fólkinum, og Tjóðveldisflokkurin varð stovnaður sum mótmæli ímóti gongdini.

Um veruligur meiriluti var fyrri at skipa Føroyar sum sjálvstøðugt land í 1946, ella um mong bara avsögdu donsku ríkiseindina, hevur mangt og hvat verið skrivað síðan. Men úrslitið av fólkaatkvøðuni tá er so einasta úrslitið, sum fylgiggur um, hvat føroyingar vilja, og av tí, at danskir myndugleikar vildu ræða føroyingar við at seta loysingina upp ímóti víðkaðum sjálvstýri undir grundlógini, fingur teir loysingina í fangið. Tað var eyðvitað ein trupulleiki tá, og nú er so aftur eldur í koluni.

Tí skal ein føroysk stjórnarskipan samtykkjast, hvør er so hennara stöða móttvegis øllum øðrum lógum? Er hon yvir øðrum lógum, ella er hon undir teimum? Skal hon fatast sum ein undirskipað lóg hjá donsku grundlógini og

